

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-8713

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

ГОДИНА 15

VOLUME XV

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF LAW

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-8713

УНИВЕРЗИТЕТ
ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2025

YEARBOOK

2025

ГОДИНА 15

VOLUME XV

**GOCE DELCHEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот

Проф. д-р Билјана Тодорова
For the publisher:
Assoc. prof. Biljana Todorova, Ph.D

Издавачки совет

Проф. д-р Дејан Мираковски
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Јован Ананиев
Проф. д-р Ана Николиновска Крстевска

Меѓународен програмски комитет

Проф. Џорџа Бевилаква,
Универзитет на Кампаниа „Луиџи Ванвители“
(Италија)
Проф. Олга Кошевалиска,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Р. Македонија)
Проф. Габриела Оанта,
Универзитет „А Коруња“ (Шпанија)
Проф. Јован Ананиев,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Р. Македонија)
Проф. Маја Савич Бојаниќ,
Универзитетска Сараевска школа за наука и
технологија (Босна и Херцеговина)
Проф. Елена Максимова,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Р. Македонија)
Проф. Кјара Нери,
Универзитет „Жан Мулен Лион 3“ (Франција)
Проф. Јадранка Денкова,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Р. Македонија)
Проф. Аленка Верболе,
Меѓународен Универзитет Шилер
(Соединети Американски држави)
Проф. Габриела Белова – Ганева,
Југозападен Универзитет „Неофит Рилски“
(Бугарија)

Редакциски одбор

Проф. д-р Јован Ананиев
Проф. д-р Ана Николиновска Крстевска
Проф. д-р Борка Тушевска Гавриловиќ

Главен уредник

Проф. д-р Олга Кошевалиска

Одговорен уредник

Проф. д-р Ана Николиновска Крстевска

Јазично уредување

Слаџан Спасовски (македонски јазик)

Техничко уредување

Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Dejan Mirakovski, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph.D.
Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Prof. Ana Nikodinvska Krstevska, Ph. D

International Editorial board

Prof. Giorgia Bevilacqua,
Università di Campania ‘Luigi Vanvitelli’
(Italy)
Prof. Olga Koshevaliska,
University Goce Delcev – Štip (R. Macedonia)
Prof. Gabriela Oanta,
Universita A Coruña (Spain)
Prof. Jovan Ananiev,
University Goce Delcev – Štip (R. Macedonia)
Prof. Maja Savić Bojanić,
Sarajevo School of Science and Techology
(Bosnia and Herzegovina)
Prof. Elena Maksimova,
University Goce Delcev – Štip (R. Macedonia)
Prof. Kiara Neri,
Université Jean Moulin Lyon 3 (France)
Prof. Jadranka Denkova,
University Goce Delcev – Štip (R. Macedonia)
Prof. Alenka Verbole,
Schiller International University
(United States of America)
Prof. Gabriela Belova – Ganeva,
South-West University ‘Neofit Rilski’
(Bulgaria)

Editorial staff

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Prof. Ana Nikodinvska Krstevska, Ph. D.
Prof. Borka Tuševska Gavrilovikj, Ph. D

Managing editor

Assoc. prof. Olga Koshevaliska, Ph.D

Editor in chief

Prof. Ana Nikodinvska Krstevska, Ph. D

Language editor

Slagjan Spasovski (Macedonian)

Technical editor

Blagoj Mihov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Štip
Faculty of Law
Krste Misirkov 10-A.,
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

Содржина

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ФЕДЕРАЛНА ИЛИ КОНФЕДЕРАЛНА ДРЖАВА? – ЕДЕН ОСВРТ КОН ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ЗЕМЈАТА ВО ПРЕДВЕЧЕРИЕТО НА ТРИЕСЕТАТА ГОДИШНИНА ОД ДЕЛТОНСКИОТ МИРОВЕН ДОГОВОР АМБАРКОВ Никола	5
ПРЕДИЗВИЦИ И ФАКТОРИ ЗА УСПЕШНА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТАЦИЈА АНАСТАСОВСКА-КОСТОВСКА Анастасија	19
ОДМЕРУВАЊЕ НА ВИСИНАТА КАЗНИТЕ ВО СОГЛАСНОСТ СО ВАВИЛОНСКИОТ ХАМУРАБИЕВ И СРПСКИОТ ДУШАНОВ ЗАКОНИК АТАНАСОВСКА ЦВЕТКОВИЌ Анега, ЈОВАНОВИЌ Александра.....	35
ЗЛОУПОТРЕБА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ ПРИ ОНЛАЈНКРЕДИТИРАЊЕ: ПРАВНА РАМКА, ПРАКТИЧНИ ПРЕДИЗВИЦИ И НАСОКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ ГАНЗОВСКА Леа.....	45
ФОРМИ И ПОЛИТИКИ НА ЗАШТИТА НА КОНКУРЕНЦИЈАТА ГЕОРГИЕВСКА Христина.....	57
БЕЗБЕДНОСНАТА ДИЛЕМА ВО КОНФЛИКТОТ ВО БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ВЛИЈАНИЕТО НА РЕЛИГИЈАТА ДИМКОВСКИ Горан	77
CHILD LABOUR IN THE DIGITAL AGE: NEW FRONTIERS AND OLD VULNERABILITIES. LEGAL CHALLENGES AND GAPS IN THE ITALIAN FRAMEWORK DI CARLUCCIO Carmen	87
ПРАВНА РАМКА ЗА ЗАШТИТА НА ПРАВАТА НА РАБОТНИЦИТЕ ПРИ КОЛЕКТИВНИ ОТПУШТАЊА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ СОЦИЈАЛНАТА СИГУРНОСТ НА РАБОТНИЦИТЕ ИМЕРИ Амир.....	95
ETHICAL ISSUES AFFECTING UNDERAGE PLAYERS IN THE E-SPORTS SYSTEM BETWEEN PROBLEMS OF INTEGRITY AND GENDER-BASED DISCRIMINATION: POSSIBLE SOLUTIONS FROM AN INTERNATIONAL LAW PERSPECTIVE INFANTE Maria, TAVARES DE FREITAS Larissa	107
КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ НА ЕКОНОМСКИОТ КРИМИНАЛ, СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ОД ОБЛАСТА НА ЈАВНИ ФИНАНСИИ, ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ И СТОПАНСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА МАЏОВСКА-НАУМОВСКА Нина.....	117
ПРАВНИТЕ ЛИЦА ВО ДОГОВОРОТ ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПАНЕВА Ана	129
ЕВРОПСКАТА УНИЈА КАКО ГЕОПОЛИТИЧКИ АКТЕР – ОД „РАХ EUROPAEA“ ДО „ТВРДИНА ЕВРОПА“ ПОПОСКА Весна, ТАНЕСКИ Ненад.....	145
КРСТЕ ПЕТКОВ МИСИРКОВ И МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ СТОЈАНОВСКИ Страшко, МАРОЛОВ Дејан, МИРОСЛАВЕВА Наташа.....	155

ПРАВНИТЕ ЛИЦА ВО ДОГОВОРОТ ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Апстракт

Целта на овој труд е да се истражи можноста правни лица да се јавуваат како даватели на издршка во рамки на договорот за доживотна издршка, преку анализа на правните решенија во повеќе европски правни системи. Истражувањето се заснова на компаративна анализа на релевантните законодавства, со посебен фокус на Србија, Хрватска, Швајцарија, Унгарија и Франција. Преку анализа на позитивното право, судска пракса и понови законски реформи, трудот идентификува отсуство на јасна и хармонизирана регулатива за учество на правни лица, што создава ризици од правна несигурност и можни злоупотреби. Во услови на стареење на населението и зголемена улога на институционалната грижа, трудот ја препознава потребата од воспоставување прецизна правна рамка која ќе утврди кои правни лица можат да бидат даватели на издршка, под кои услови, и со какви гаранции за заштита на старите лица, со цел да се обезбеди правна сигурност, транспарентност и достоинствен третман на примателите на издршката.

Клучни зборови: договор за доживотна издршка, правни лица, компаративна анализа, правна сигурност.

PANEVA Ana²

LEGAL ENTITIES IN THE CONTRACT OF LIFETIME SUPPORT – A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract: The aim of this paper is to explore the possibility of legal entities acting as providers of support within the framework of the lifetime support contract, through an analysis of legal solutions in several European legal systems. The research is based on a comparative analysis of relevant legislations, with a particular focus on Serbia, Croatia, Switzerland, Hungary, and France. Through the analysis of positive law, case law, and recent legislative reforms, the paper identifies the absence of clear and harmonized regulation regarding the participation of legal entities, which creates risks of legal uncertainty and potential abuses. In the context of population aging and the growing role of institutional care, the paper recognizes the need to establish a precise legal framework that will determine which legal entities can act as providers of support, under what conditions, and with what guarantees for the protection of the elderly, aiming to ensure legal certainty, transparency, and dignified treatment of support recipients.

Keywords: lifetime support contract, legal entities, comparative analysis, legal certainty

ВОВЕД

Договорот за доживотна издршка претставува правен инструмент со кој едно лице (давател на издршка) се обврзува да обезбеди издршка на друго лице (примател на издршка) до крајот на неговиот живот, во замена за имотна корист која се пренесува по смртта на примателот на издршката (Галев, Г., & Дабовиќ Анастасовска, Ј., 2021). Потребата за склучување на ваков договор произлегува од потребата за обезбедување издршка, грижа и нега, најчесто на стари, немоќни или болни лица, особено кога тие немаат свои деца или блиски роднини кои би се грижеле за нив. Со неговото склучување, примателот на издршката си обезбедува достоинствена старост и задоволување на основните животни потреби, вклучително и грижа во случај на болест. Интересот на давателот на издршката, од друга страна, се состои во стекнување на

¹ Асистент на Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Северна Македонија, е-маил: ana.zdraveva@ugd.edu.mk

² Teaching Assistant, Faculty of Law, Goce Delcev University, Stip, North Macedonia, e-mail: ana.zdraveva@ugd.edu.mk

имотна корист утврдена со договорот, најчесто недвижен имот, како противвредност за обезбедената издршка. Во пракса, најголем дел од овие договори се склучуваат меѓу блиски роднини, што е разбирливо со оглед на личниот карактер на овој договор - *intuitu personae* (Мицковиќ, Д., & Ристов, А., 2020).

Сепак, со развојот на современото општество, се менуваат и начинот на живот и потребите на старите лица. Додека во минатото, грижата за старите лица најчесто била доверена на семејството, денес, под влијание на демографските и социјалните промени како што се продолжениот животен век (HelpAge International, 2015), како и зголемената миграција на населението доведоа до значајни промени во овие практики (Zervogianni, 2011). Како резултат на тоа, се повеќе лица се одлучуваат за институционалните форми на грижа, а со тоа и се зголемува и интересот за отворање на приватни и јавни установи за грижа на стари лица.³ Оттука произлегува потребата од склучување договори за доживотна издршка со правни лица, што отвора низа нови правни, етички и практични прашања. Дали правните лица можат да бидат даватели на издршка во рамки на ваков договор? Под кои услови? Кои се нивните обврски и какви гаранции постојат за заштита на старите лица? Во сите овие околности договорите за доживотна издршка може да преставуваат важен инструмент за остварување грижа и нега на старите лица, што впрочем е и првичната цел на законодавецот при регулирањето на овој договор. Особено во оние ситуации кога старите лица се оставени без семејна грижа, односно без блиски роднини кои би се грижеле за нив, договорот за доживотна издршка може да игра значајна улога.

Оттука, целта на овој труд е да ја анализира правната рамка што ги регулира договорите за доживотна издршка во избрани европски земји, со посебен акцент на улогата, правата и обврските на правните лица како даватели на издршка. Преку компаративна анализа на релевантните законодавства, судската пракса и поновите законски реформи во Србија, Хрватска, Швајцарија, Унгарија и Франција, трудот ќе ги идентификува постојните празнини и правните предизвици во регулирањето на ова прашање. Крајната цел е да се укаже на потребата од прецизно и хармонизирано законско регулирање кое ќе овозможи заштита на правата и интересите на примателите на издршката, посебно во ситуации кога даватели се правни лица.

ДОГОВОРОТ ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ

Договорот за доживотна издршка претставува специфичен облигационен однос со долга историја и разновидна примена низ европските правни системи. Неговото потекло може да се поврзе со феудалниот период, кога старите и изнемоштени кметови, кои веќе не биле во состојба да ја обработуваат земјата, го пренесувале својот имот на помлади роднини во замена за грижа и помош до крајот на животот. На овој начин се обезбедувала издршка за старите лица, се задржувал имотот во семејството, и се обезбедувал континуитет во исполнување на феудалните обврски. Подоцна, како даватели на издршка почнуваат да се јавуваат и манастири, болници и институции за сместување и грижа на старите лица. (Антић О., Балиновац З., 1996)

Во поновата правна теорија и пракса, договорот за доживотна издршка се разгледува како правен инструмент со нагласена социјална функција, чија цел е да обезбеди пристојна старост на лицата кои поради болест, старост или изнемоштеност не можат самостојно да се грижат за себе. (Мицковиќ, Д., & Ристов, А., 2020).

Во македонското право, договорот бил уредуван во повеќе наврати – почнувајќи од Законот за наследување од 1973 година, каде што бил третиран како договор за отуѓување со надомест, сè до конечното систематизирање во Законот за облигациони односи од 2001 година (чл. 1029–1035). Со оваа регулатива, договорот доби посовремена и пократка дефиниција,

³ На официјалната страна на Министерството за труд и социјална работа, објавени се листи на приватни и јавни установи за грижа на стари лица. Во РСМ се отворени 40 приватни установи и 5 јавни установи. Види: https://www.mtsp.gov.mk/registri-ns_article-lista-na-javni-ustanovi-za-socijalna-zashtita-na-stari-lica-cel.nspix, https://www.mtsp.gov.mk/registri-ns_article-lista-na-privatni-ustanovi-za-socijalna-zashtita-na-stari-lica-cel.nspix, Последно пристапено на 06.06.2025

изоставувајќи ги елементите на договорот за доживотна издршка кој главно имаше за цел да се остава во наследство земјоделскиот имот.

Во правната теорија и практика, прашањето околу субјективниот опсег на договорот за доживотна издршка, односно кој може да биде давател и примател на издршката, предизвикува различни толкувања. Врз основа на видот на лицето, субјектите на договорот не се изречно определени во законските одредби. Ова остава простор за дилеми и различни интерпретации во теоријата и судската практика во однос на тоа кои лица можат да бидат договорни страни во овој вид договор. (Панева, 2024)

Иако законодавецот не ги дефинира изречно субјектите на договорот за доживотна издршка, согласно основните принципи на облигационото право, субјекти на правото се физички и правни лица кои поседуваат правна способност. Во таа насока, **примателот на издршката** – може да биде само физичко лице. Најчесто се работи за старо и изнемоштено физичко лице кое има извесен имот, кое не е во состојба да се грижи само за себе. (Перовиќ, 1981). Од друга страна, **давателот на издршката**, односно лицето кое презема обврска за грижа и издршка, **може да биде секое деловно способно лице, физичко или правно.** (Грујиќ, 2010). **Оттука**, можеме да заклучиме дека правно лице може да се најде само во улога на давател на издршка. Ова се оправдува со оглед на специфичните цели, особености и правните карактеристики на договорот за доживотна издршка, бидејќи секој друг заклучок би бил спротивен на логиката на правото. (Почуча, 2011). Исто така, правните лица ја надминуваат економската моќ и животниот век на физичките лица, што го прави неосновано нивното вклучување во овие договори како приматели на издршка.

Со оглед на тоа што станува збор за *intuitu personae* договор, односно договор кој се склучува во однос на личните карактеристики на договорните страни, - се поставува прашањето дали овој институт пропаѓа кога станува збор за договори што се склучуваат помеѓу правно лице, во својство на давател на издршка, и физичко лице, како примател на издршка. Одредени автори како на пример Бабиќ, сметаат дека договорот за доживотна издршка го губи ова својство кога се склучува со правни лица (Babić, 2012). Од друга страна, постои аргументација дека не може апсолутно да се исклучи можноста за создавање на однос на лична врска и доверба дури и кога давателот на издршка е правно лице. Особено ова важи за помали институции – како што се приватни болници, домови за стари лица или специјализирани геронтолошки центри – каде што вработените се во редовен и непосреден контакт со примателите на издршката. Таквата интеракција може да доведе до создавање на одредена форма на заедничка животна заедница, со што се задржува суштинската функција на договорот. (Грујиќ, 2010).

Правната рамка на договорот за доживотна издршка во нашиот правен систем не содржи правни норми кои се јасни во однос на тоа кои правни лица можат да се јават како страна на давател на доживотна издршка и какви се нивните права и обврски. Се остава дилема дали сите правни лица имаат можност да бидат даватели на издршка или законот ја резервира таа можност само за одредени форми на правни лица. Согласно науката и праксата покажуваат дека правните лица можат да бидат даватели на доживотна издршка, доколку тоа не е во спротивност со нивниот статут, односно правилата според кои работат (Чавдар, К. & Чавдар, К., 2012). Сепак сметаме дека е неопходно законот јасно да ги определи категориите на правни лица кои може да настапуваат како даватели на издршка. Во спротивно ќе се смета за дозволено да се склучуваат вакви договори со правни лица кои во рамките на нивната професија не се занимаваат со грижа и нега за примателите на издршката. Слична правна празнина е препознаена и во српското право, каде теоријата истакнува дека отсуството на јасни законски ограничувања во поглед на видот на правните лица кои можат да бидат даватели на издршка отвора можност за правна несигурност и злоупотреба, особено кога станува збор за субјекти кои не се специјализирани за пружање грижа и нега (Stanković, 2010).

МЕТОДОЛОГИЈА

Истражувањето се базира на **комбинирана примена на теоретски, нормативен и компаративен метод**, со цел да се анализира правната рамка што ја уредува

можноста **правните лица** да се појават како **даватели на издршка** во договорите за доживотна издршка во различни правни системи.

Примарно беше применет **дескриптивно-аналитички пристап**, преку кој се врши систематизација на регулираноста на договорот за доживотна издршка во повеќе европски држави. Особено внимание беше посветено на прашањето дали овој договор е експлицитно уреден во националните закони, кој правен извор го регулира, како и дали се вклучени посебни одредби во однос на тоа кои правни лица можат да бидат даватели на доживотна издршка.

Во втората фаза од истражувањето, применет е компаративниот метод, при што беше направена споредбена анализа **на избрани правни системи во Европа**, кои содржат посебни или поразвиени одредби во однос на можноста правни лица да бидат даватели на издршка. Анализата се фокусира на правните системи на: **Србија, Швајцарија, Хрватска, Франција и Унгарија**, при што се идентификуваат специфични законски решенија, ограничувања и практики кои произлегуваат од националното законодавство и судската практика.

Преку споредбата на правната регулатива на договорот за доживотна издршка во земјите-членки на ЕУ и државите од регионот, се настојува да се утврдат **сличностите, разликите и можните трендови**, што ќе послужи како основа за предлагање на подобрувања во националната регулатива на Република Северна Македонија.

ПРАВНОТО ЛИЦЕ КАКО СУБЈЕКТ ВО ДОГОВОРОТ ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА (КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА)

Во контекст на ова истражување, извршена е систематизација на регулираноста на договорот за доживотна издршка во неколку европски земји. Особено внимание беше посветено на прашањето дали овој договор е експлицитно уреден во националните закони, кој правен извор го регулира, како и дали се вклучени посебни одредби во однос на тоа кои правни лица можат да бидат даватели на доживотна издршка. Анализирани се и начин на кој нивните права и обврски се регулирани, со акцент на евентуалните разлики и спецификации во различни правни системи.

Во табелата подолу е прикажана систематизација на резултатите од оваа анализа, со категоризација по држави, статус на правна уреденост, извор на правото, како и информации за можноста правни лица да се јават како страна во овие договори. Табелата служи како основа за понатамошна детална анализа на избрани правни системи.

Земја	Статус на правна уреденост	Правен извор	Одредби за правни лица?	Забелешка
Австрија	Не	Австриски Граѓански законик (JGS Nr. 946/1811)		
Бугарија	Не			Се применува како неименуван договор
Германија	Не	Германски граѓански законик (BGB), Книга 2: Облигационо право		
Италија	Не	Граѓански законик (Кралски декрет од 16 март 1942 година, бр. 262), Книга 4: За облигации, Наслов III: Поединечни договори		

Полска	Не	Граѓански законик од 28 април 2012, Книга III: Облигации		
Португалија	Не	Граѓански законик (Сл. весник бр. 274/1966), серија I од 1966-11-25		
Романија	Да	Новиот Граѓански законик на Романија, Книга V – Обврски, Глава XVIII – Договор за издршка	Нема изречни одредби	Назив: Contractul de întreținere
Словенија	Да	Закон за облигационите односи, договор за доживотна издршка член 557-563	Нема изречна одредба	Назив: Pogodba o dosmrtnem preživljanju
Србија	ДА	Закон за наследување	Индиректно уредено преку чл. 196 – посебен случај за ништовност на договорот	
Унгарија	ДА	Унгарски Граѓански законик	Нема изречна одредба	Назив: A tartási szerződés
Холандија	Не	Холандски Граѓански Законик, Книга 7: Посебни договори		
Хрватска	ДА	Закон за облигационите односи, договор за доживотна издршка член 579-585	Нема изречна одредба	Назив: Ugovor o doživotnom izdržavanju (uz prjineos imovine nakon smrti)
Франција	Не	Француски граѓански законик		Се применува како неименуван договор, обично под називот „le bail à nourriture“ – не е експлицитно уреден.
Црна Гора	Не	Закон за облигационите односи, Сл. лист ЦГ", бр. 47/2008, 4/2011 - др. Закон и 22/2017	Индиректно уредено преку чл. 1077 – посебен случај за ништовност на договорот	
Чешка	Не	Нов Граѓански Законик (Закон бр. 89/2012 Сл. гласник), Книга 4: Односни права на имот		

Шпанија	Да	Граѓанскиот законик на Шпанија, Книга 4 За облигации и договори, Наслов XII За договори на среќа (или случајни договори), Глава 2 За договорот за издршка	Нема изречни одредби	
Швајцарија	Да	Швајцарски граѓански законик, Петти дел: за облигации, договор за доживотна издршка член 521-529	Индиректно уредено преку чл. 522 ст. 2 – дозволено за лиценцирани домови за стари лица, со одобрение од надлежен орган	Назив: Verpfründung

Табела 1: Регулраност на договорот за доживотна издршка во европските земји

Српското право⁴

За разлика од нашиот правен систем, српското право го регулира договорот за доживотна издршка во Законот за наследување (*Zakon o nasleđivanju*, 1995). Законската дефиниција на договорот за доживотна издршка во српското право е слична на онаа како во македонскиот правен систем: „Договорот за доживотна издршка го обврзува примателот на издршката да ја пренесе сопственоста на точно определени ствари или други права на давателот на издршката по неговата смрт, а давателот на издршката, во надомест, се обврзува да го издржува и да се грижи за него до крајот на неговиот живот и да го погребва по неговата смрт.“ Овој договор е често присутен во српскиот правен промет, а неговата главна цел е да обезбеди заштита на старите и изнемоштени лица, кои не можат самите да се грижат за себе или немаат никој кој е обврзан, или има волја да се грижи за нив.

Во однос на субјектите кои можат да бидат страни во договорот за доживотна издршка, треба да се нагласи дека примателот на издршката може да биде само физичко лице, односно лице кое има потреба од издршка и грижа. Од друга страна, давателот на издршката може да биде како физичко лице, така и правно лице (на пример, болница, центар за социјални работи, дом за стари лица, агенции, како и сите други правни лица кои имаат материјална и техничка способност да извршуваат една комплексна обврска како што е издршката).

Иако, српскиот Закон за наследување не содржи изречни одредби во однос на тоа кои правни лица можат да бидат даватели на издршката, сепак ова прашање се уредува на посреден начин преку одредбата со која се предвидува посебен случај за ништовност на договорот. Според оваа одредба, договорот ќе биде ништовен ако давателот на издршката е правно или физичко лице кое во рамките на своето занимање или дејност се грижи за примателот (медицинско лице, болница, различни агенции и слично), без претходно да има добиено согласност од надлежниот орган за старателство *Zakon o nasleđivanju*, 1995, cl.196). Со оваа одредба се воведува значајно ограничување во поглед на лицата кои можат да се јават како даватели на издршка, кое подеднакво се однесува на физичките и правните лица. Оваа одредба е исклучиво мотивирана од интересот на српскиот законодавец да ја заштити благосостојбата на примателот на издршката, особено поради честите злоупотреби што се случувале во минатото. Периодот на голема економска криза и хиперинфлација во Србија на почетокот на 90-те години создал ситуации каде многу стари лица, кои немале редовни примања и не биле издржувани од

⁴ Црна Гора речиси идентично го регулира договорот за доживотна издршка со српското право, со оглед на заедничката историја и правен систем на Србија и Црна Гора, кога двете држави биле дел од заедничка држава.

роднини, но имале вредни недвижности, биле принудени да склучуваат договори за доживотна издршка (Грујиќ, 2010).

Имајќи го ова во предвид, воведување на ограничување кое се однесува на правните лица и физички лица кои се грижат за примателот на издршката во рамките на своето занимање или дејност е неопходно. Така, за да можат правните лица да склучат договор за доживотна издршка со лице за кое се грижат, тие мораат да добијат согласност од надлежниот орган за старателство која се издава во форма на решение, против кое може да се изјави жалба до надлежното министерство. Во случај на отсуство на оваа согласност, договорот за доживотна издршка ќе биде ништовен.⁵ Но, овде треба да се истакне дека ова ограничување се однесува на оние лица (физички и правни лица) кои се грижат за примателот на издршката, а не на припадниците на одредени професии (пред се медицина) или на специфични категории правни лица како што се здравствените или медицинските установи.⁶

Иако српскиот законодавец оди еден чекор напред во поглед на определувањето на правните лица кои можат да се јават како даватели на издршка, за разлика од македонскиот правен систем, сепак, треба да се истакне дека оваа одредба не дава доволно јасни насоки кога станува збор за правните лица кои треба да бидат вклучени. Иако се споменуваат некои правни субјекти како болници и агенции, не е јасно дали сите правни лица можат да настапуваат како даватели на издршка или законот ја ограничува оваа можност на специфични категории правни лица. Она што би можеле да го критикуваме за гореспомнатата одредба од Законот е фактот што се наведени само некои категории правни лица. Во законот повеќе како пример стои дека тоа се болници, а потоа разни агенции. Законската одредба која дозволува „агенции“ да склучуваат договори за доживотна издршка, без прецизно дефинирање на видот на агенции, може да доведе до злоупотреби во пракса. Особено што ниту една одредба изречно не го ограничува правото на различни правни субјекти да се јават како договорна страна. Во овој контекст, може да се заклучи дека секое правно лице може да биде вклучено како давател на издршка, и тоа дури и без потребната согласност од органот за старателство. Оваа правна празнина довела до ситуација каде што, во пракса, како даватели на издршка се јавуваат различни агенции за недвижности⁷, адвокатски канцеларии, сметководствени услуги и сл. Ова може да резултира во сериозни злоупотреби, како што се ситуациите во кои несоодветни субјекти се вклучуваат во улога на даватели на издршка.

Со оглед на ова забележуваме дека истата нејасност која ја има македонскиот правен систем, се повторува и во српскиот. За разлика од македонскиот закон кој не го регулира ова прашање воопшто, српскиот закон се обидува да даде некои индикации, но тоа сепак остава простор за различна интерпретација.

Доколку српскиот законодавец имал намера да го ограничи правото за склучување договор за доживотна издршка на конкретни категории правни лица, тоа требало да биде појасно и недвосмислено наведено во самата одредба. На пример, би било појасно ако во оваа одредба се наведе дека обезбедувањето на издршка не смее да биде во спротивност со дејноста која ја врши правното лице. Токму оваа недоследност и нејасност претставуваат сериозен правен недостаток во двата правни системи, бидејќи создава простор за различни толкувања и потенцијални правни проблеми во практиката.

⁵ “Во еден случај договорот за доживотна издршка склучен помеѓу медицинска сестра и пациент за време на неговото лекување, бил прогласен за ништовен. Иако биле исполнети сите законски услови за да се побара претходна согласност од надлежниот орган за старателство, бидејќи таквата согласност не била побарана, договорот бил прогласен за ништовен.” Види: Одлука на Окружниот суд во Зрењанин Гж.1435/00 од 28.11.2000.

⁶ Види: Одлука на Врховниот суд на Србија Рев.1851/2003 и Гж.137/2003 од 09.10.2003 година. Во конкретниот случај, судот утврдил дека не се исполнети законските услови за поништување на договорот. Имено, во конкретниот случај давателот на издршката не се грижел за примателот на издршката во делокругот на неговата професија како лекар. Давателот на издршка го склучил договорот како физичко лице (внук на примателот), а тоа што по професија е лекар, не може да претставува отежнителна околност во давањето на потребната грижа и нега на примателот на издршката.

⁷ „Така, во пракса, Агенцијата за недвижности „БДБ АГЕНТ“ од Белград, во соработка со „Дневни телеграф“ (лист „Дневни телеграф“ број 460 од 25.04.1997), преку оглас нудела доживотно издржување кое подразбира: давање месечни износи (апанажа), помош во куката, периодични набавки, обезбедување лекарски и друга нега, како и се друго што договорните страни го презираат во договорот. Повеќе детали може да се најдат во: Миленко Убавич, „Уговор о доживотном издржувању“, страници 76-77.“

Хрватското право

Со оглед на темата и предметот на истражување, забележани се некои интересни новости и разлики во договорот за доживотна издршка, па затоа особено ќе се задржиме на хрватското право. Имено, хрватското законодавство, иако има модернизирано и содржи значајни механизми за заштита на примателите на издршката, не содржи изречни одредби што го уредуваат статусот на правното лице како можен давател на издршка. Законот не ја забранува експлицитно таквата можност, но истовремено не ја регулира посебно, што остава простор за различни толкувања и потенцијални злоупотреби, особено од аспект на заштитата на послабата страна во договорот – примателот на издршката.

Во Хрватска договорот за доживотна издршка е регулиран со Законот за облигациони односи како именуван договор под називот „Ugovor o doživotnom izdržavanju (uz prjineos imovine nakon smrti)“. Одредбите кои ги регулираат овие договори се прилично идентични со оние на македонскиот закон за облигациони односи. Поради историски и правни сличности помеѓу македонскиот и хрватскиот правен систем, кои потекнуваат од заеднички извор како дел од поранешна Југославија, не е чудно што нивното законодавство е насочено кон постигнување исти резултати – заштита и правна сигурност за сите вклучени страни. Оттука за очекување е дека истите предизвици што ги има во македонскиот правен систем, во врска со овие договори, се појавуваат и во Хрватска.

Иако овие договори имаат благородна и несебична цел - помагање на постарите, тие често се средство за измама и манипулација на „послабата“ страна, односно постарите граѓани кои повеќе не се во можност да се грижат за себе. Со оглед на почестите случаи кои се јавуваат, Хрватска зема иницијатива да направи значајни промени и да ја подобри законската регулатива во оваа област (Zakon o obaveznim odnosima, 2023). Ова е важен чекор кој цели да се спречат слични злоупотреби во иднина и да се обезбеди заштита на правата на примателите на доживотна издршка.

Една од значајните промени е ограничувањето на бројот на договори за доживотна издржување на страната на давателот, кој е ограничен на максимум три склучени договори - затоа, еден давател на издржување може да има најмногу три склучени договори за доживотна издржување (Zakon o obaveznim odnosima, cl.580). Важно е да се напомене дека ако овој број се надмине, секој следен договор автоматски се смета за ништовен.

Другата значајна измена е воведувањето на Регистар на договори за доживотна издршка, заради систематизирање и проверка на бројот на склучени договори.⁸ Следната измена е во контекст на запишување на договорот во земјишниот регистар доколку предмет на договорот е недвижен имот, т.е. запишување на договорот во јавниот регистар, доколку предметот е движен имот.⁹ Оваа одредба придонесува за зголемена правна сигурност преку информирање на сите дека недвижноста/движењето е „оптоварено“ со договор за доживотна издршка.

Новите измени содржат детална дефиниција на содржината на издршката, која треба да ги исполни основните животни потреби на примателот на издршката во однос на местото на живеење, грижата за храната, здравјето, комуналните трошоци, со цел појасно да се дефинираат обврската на давателот на издршката и да се спречи негово евентуално избегнување. Понатаму, во измените појасно е дефинирано упатството за правата и обврските на договорните страни, така што нотарот/судијата ќе го прочита договорот, ќе ја објасни разликата и ќе ги предупреди за

⁸ По службена должност, податоци за склучувањето, промените и раскинувањето на наведените договори, како и за постапките започнати заради измена, раскинување, поништување или поништување на договори за доживотна издршка или договори за доживотна издршка и начинот на правно завршување на започнатата процедури, се внесуваат во Регистарот.

⁹ Пред измените давателот на издршката бил овластен да бара упис на договорот во земјишниот регистар/јавниот регистар, но не бил должен да го стори тоа. Со новата измена, се предлага овластеното лице (судија/нотар) по склучување на договорот, доколку предметот е недвижен имот, договорот за доживотна издржување да го прибележи во земјишниот регистар доколку предметот на договорот е недвижност, односно прибележување на договорот во јавниот регистар, доколку предметот е движен имот или право. Оваа одредба придонесува за зголемена правна сигурност преку информирање на сите дека недвижноста/движењето е „оптоварено“ со договор за доживотна издршка.

правата и обврските, со цел тие да бидат посвесни за последиците што произлегуваат од гореспоменатиот договор.

Во иста насока, со цел да се заштитат постарите граѓани, се менува и Законот за парнична постапка со воведување итни судски постапки во постапки поврзани со раскинување и промена на договори за доживотна издршка.

Швајцарското право

Во Швајцарија, договорот за доживотна издршка е регулиран со одредбите на Швајцарскиот граѓански законик (*Zivilgesetzbuch, ZGB*)¹⁰, и се појавува под називот *Verpfründung*. Согласно член 521 од *ZGB*, со договорот за доживотна издршка примателот на издршката (*Pfründer*) се обврзува да пренесе имот или поединечни средства на давателот на издршката (*Pfrundgeber*), кој, пак, се обврзува да му обезбеди на примателот соодветна нега и грижа за време на целиот негов живот. За разлика од останатите правни системи, Швајцарија нуди различна уреденост на договорот за доживотна издршка, која ги разгледува како индивидуалните, така и институционалните аспекти на извршување на овие договори, обезбедувајќи јасни рамки за правата и обврските на странките.

Во контекст на предметот на истражувањето, односно вклучувањето на правните лица како даватели на издршка, се јавуваат значителни разлики во примената на договорите за доживотна издршка.

Формата на договорот за доживотна издршка е важен аспект за негова полноважност. Договорот за доживотна издршка е валиден, само ако е склучен во иста форма како и договорот за наследување, дури и ако не се именуваат наследници (*ZGB, Art.522*). Ова значи дека договорот за доживотна издршка мора да биде потпишан пред службено лице или нотар, во присуство на двајца сведоци. Кога се склучува договорот за доживотна издршка, договорните страни, односно примателот и давателот на издршката, мора истовремено да ја изразат својата согласност за договорот во присуство на службеното лице или нотарот и да го потпишат договорот. Потпишување мора да биде извршено пред двајца сведоци кои потврдуваат дека страните доброволно ја изразиле својата волја и го потпишале договорот во согласност со законските формалности (*ZGB, Art.512*).

При тоа законот предвидува различна форма за склучување на договорот, кога како давател на издршка се јавува правно лице. Имено, Во случај кога договорот за доживотна издршка се склучува со лиценцирани домови за стари лица, според одредбите на *ZGB*, не е потребно присуство на двајца сведоци, што овозможува поедноставна форма на склучување на договорот. Во таков случај, доволно е да се обезбеди писмена потврда за договорот, со одобрени услови од надлежните органи (*ZGB, Art.522, par.2*).

Швајцарскиот граѓански законик не поставува никакви специфични ограничувања во поглед на субјектите кои можат да бидат страни во договорот за доживотна издршка. Согласно општите правила за облигациони односи, како давател на издршка може да се јави секое лице кое има правен капацитет да биде страна во договор. Ова вклучува и лица кои имаат законска обврска да се издржуваат меѓусебно. Иако, законот не содржи експлицитни одредби кои прецизно утврдуваат кои субјекти можат да бидат страни кај договорот за доживотна издршка, сепак, од општите правни начела и одредбите во *ZGB* може да се заклучи дека како даватели на издршка може да се јават и правни лица. Ова се потврдува и со одредбата за формата на договорот, со кои се дозволува лиценцирани домови за стари лица, да можат да склучуваат вакви договори со примателите на издршка. Иако законот не ги именува директно правните лица како страни во ваквите договори, правилата за склучување на договорите со лиценцирани домови за стари лица предвидуваат дека тие, како правни лица, можат да бидат вклучени како даватели на издршка.

Покрај тоа што правата и обврските на страните може да се утврдат од самата дефиниција на договорот за доживотна издршка, *ZGB* исто така содржи посебни правила кои подетално ги регулираат правата и обврските на договорните страни. Овие правила имаат за цел

¹⁰ Види повеќе на: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/en#part_2/tit_22/ivl_B. Договорот за доживотна издршка е регулиран со одредбите 521-529 од Швајцарскиот граѓански законик.

да обезбедат јасност и транспарентност во определувањето на договорните обврски, особено во случаи кога договорните обврски не се предвидени со самиот договор. Така, законодавецот се обидува да спречи евентуални злоупотреби и да создаде правна сигурност за двете страни во однос на нивните обврски. Така, врз основа на договорот примателот и давателот на издршката можат да засноваат заедница на живот. Давателот на издршката има обврска да му обезбеди на примателот на издршката такви бенефиции што тој разумно би можел да ги очекува врз основа на вредноста на пренесените средства и неговиот претходен животен стандард (ZGB, Art.524, par.1). Давателот на издршката е должен да му обезбеди на примателот на издршката сместување и издршка во согласност со разумните стандарди, кои се во рамки на условите на живот што примателот ги имал пред склучувањето на договорот. Во случај на болест, давателот на издршката е должен да обезбеди соодветна нега и медицински третман (ZGB, Art.524, par.2).

Во случај кога договорот за доживотна издршка, се склучува со правни лица, како што се лиценцирани домови за стари лица, тие имаат право, да ги утврдат правата и обврските преку внатрешни правила на установата, кои треба да бидат одобрени од надлежни органи. Овие правила, со кои може да се предвидат конкретните договорни обврски, стануваат дел од општите обврзувачки договорни услови (ZGB, Art.524, par.3). Ова значи дека правните лица кои се даватели на издршка имаат обврска да ги исполнат минималните стандарди за нега и грижа, а истовремено да ја почитуваат волјата на примателот на издршката. На овој начин се создава правна рамка која гарантира дека примателите на издршката ќе добијат соодветна нега и грижа, во согласност со нивните потреби. Внатрешните правила не само што се обврзувачки за договорните страни, туку и за сите лица кои се дел од установата, што овозможува транспарентност и правичност во спроведувањето на договорните обврски.

Француското право

Иако договорот за доживотна издршка не е регулиран со францускиот граѓански законик, сепак во пракса се среќава под називот „le bail à nourriture“ (договор за храна) (Грујиќ, 2010). Со овој договор примателот на издршката се обврзува да му го отстапи својот имот на давателот на издршката, кој пак се обврзува доживотно да го издржува (пред се, сè има во предвид обврската за обезбедување храна и сместување). (SeLoger, 2024).

Целта на овој договор е да се обезбеди практично решение за подобрување на животните услови на старите лица. Според информациите од CAFPI (2025), денес, закупот на храна повторно добива внимание, особено поради неговите предности, бидејќи слично на доживотен ануитет, тој е особено корисен за постарите лица на кои им е потребна помош во секојдневниот живот. Иако договорот не е директно регулиран во Францускиот граѓански законик, тој е дефиниран преку судската пракса и наука. Според Касациониот суд, договорот се карактеризира со обврската што ја презема давателот на издршката целосно да ги задоволи потребите на примателот на издршката.¹¹

Во Франција, слично како и во другите земји, овој договор најчесто се склучува помеѓу родителите и нивните деца (Грујиќ, 2010). Меѓутоа, не е исклучена можноста овој договор да се склучи и со трети лица, со кои примателот не е во роднинска врска. Важен аспект на овој договор е постоењето на доверба помеѓу договорните страни, затоа овој договор несомнено спаѓа во групата на лични договори (*intuitu personae*), што значи дека е склучен врз основа на личните карактеристики и довербата помеѓу страните. Структурата на *intuitu personae* може да биде сложена во договорите склучени со правни лица. Карактеристиките на овие правни лица (како што се солвентноста, репутацијата и други) може да бидат одлучувачки елемент за склучување на договорот. Таквиот договор се нарекува *intuitu firmae*. Меѓутоа, ништо не го исклучува фактот

¹¹ Договорот за храна се карактеризира со обврската што ја презема давателот на издршката целосно да ги задоволи животните потреби на примателот на издршката; никакви правни одредби не го условуваат овој договор со постојано заедничко живеење, што значи дека личната природа не пропаѓа на договорот, доколку страните не засноваат заедница на живот. Следствено на ова, судот утврдил дека давателот на издршката ја обезбедил целокупна храна и општа нега за примателот, чиј дом е на само 300 метри од нивниот, и дека примателот, поради лични причини, решил да живее одделно. Исто така, давателот ја обезбедил целокупната потребна медицинска нега соодветна на неговата здравствена состојба, како и сите пропишани лекови. Поради овие факти, судиите заклучиле дека овој договор претставува валиден договор за исхрана и ја исклучиле примената на правото на првенствено купување од страна на закупецот. (COUR DE CASSATION, Chambre sociale, du 9 février 1961, Publié au bulletin).

одредено лице да склучи договор со правно лице, врз основа на конкретно лице вработено во тој правен субјект. Во овој случај, повторно се враќаме на *intuitu personae*, но оваа обврска се оправдува преку личноста на вработениот кој ќе биде одговорен за реализација на договорот помеѓу правното лице и другата договорна страна (Florence, G., & Pierre, B., 2017).

Во контекст на договорот за храна, *intuitus personae* означува дека не само што се зема предвид самиот правен субјект (на пр. правното лице што ја обезбедува издршката), туку и индивидуата или луѓето кои се вклучени во извршувањето на обврската (на пример, лице што физички се грижи за примателот на издршката). Ако договорот за издршка вклучува правно лице како давател на издршка, важно е да се земат предвид карактеристиките на тоа правно лице (како што се неговата репутација, способност за исполнување на обврската и други фактори). Меѓутоа, ако конкретен член на тоа правно лице е од особена важност за извршувањето на обврските (на пример, ако тоа лице има големо искуство или квалификации во обезбедување грижа за старите лица), договорот може да биде заснован на *intuitu personae*, и во тој случај, исполнувањето на обврската може да зависи од личноста на таа индивидуа.

Во францускиот правен систем, како и во нашиот, договорите за храна носат сериозни ризици од злоупотреба, посебно кога давателите на издршка се роднини на примателот, како што се децата. Овој договор кој спаѓа во категоријата алеаторни договори,¹² содржи елементи на неизвесност: од една страна, тоа е должината на животот на примателот, а од друга страна, неговото здравје и идните потреби. Важно е исто така да се напомене дека договорот мора да биде вистински и реален. Иако не е забрането договорот да се склучи со дете, важно е сите други деца да ја прифатат оваа трансакција пред нотар. Ако смртта на примателот на издршката е непосредна пред склучување на договорот или ако цената на имотот не е доволно висока¹³, неговите наследници или даночните власти можат да ја оспорат полноважноста на преносот на имотот и судовите можат да го преименуваат договорот во договор за подарок. Во вакви случаеви давателот на издршката не е ослободен од исполнување на неговите обврски. Сепак, кога договорот за храна се склучува со трети лица (лица кои не се роднини), ризиците за даночни злоупотреби се помали (Droit – Frances, 2023).

Со оглед на сите горенаведени аспекти и карактеристиките на договорот за храна, прашањето што се поставува е дали ваков договорот може да биде склучен со правно лице како давател на издршка. Имајќи ги во предвид општите одредби од француското облигационо право, правните лица, исто како и физичките, имаат правна способност која им овозможува да бидат носители на права и обврски. Сепак, нивната деловна способност е ограничена, што значи дека тие може да ги преземаат само оние дејствија кои се во согласност со нивната дејност и статутарни цели. Способноста на правните лица е ограничена на дејствија што се корисни за остварување на нивните цели, како што е дефинирано во нивните статuti и со акти што се придружни на истите, согласност со правилата што важат за секое од нив (Code Civil, Art.1145).¹⁴ Оттука, договорот за храна, како специфичен вид на договор за доживотна издршка, може да биде склучен и со правно лице, под услов да се исполнат сите услови утврдени во соодветните правни рамки. Ова значи дека правно лице како давател на издршка може да склучи договор за храна само ако тоа е дел од неговата дејност, како што се установи за грижа за стари лица или други видови социјални услуги. Во спротивно, правното лице не може да биде страна во таков договор, доколку не е вклучено во активностите што се соодветни за такви обврски.

Францускиот граѓански законик, предвидува и одредени ограничувања за учество на одреден круг лица во вакви договори, со оглед на фактот дека договорот се заснова на личните и доверливи односи помеѓу страните.

¹² Види повеќе: [Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 26 avril 1988, 86-12.481, Publié au bulletin](#)

¹³ Во Франција, преносот на имот преку договорот за храна подлежи на класични даноци за пренос на имот, кои се засновани на вкупната цена на имотот, вклучувајќи го и неговото проценување. Овие даноци за пренос се околу 7 % пониски од даноците на наследство, особено ако наследникот не е дете на покојниот. Поради оваа разлика во даночните стапки, даночните власти ги следат внимателно ваквите договори.

¹⁴ Одредбата за реформа на договорното право, стапи на сила на 1 октомври 2016 година, со неа се воведо нов режим на правната способност за правните лица. Пред оваа реформа, законот предвидуваше режим на правна способност само за физичките лица.

Со цел да се обезбеди заштита на интересите на старите лица, францускиот граѓански законик предвидува посебни одредби кои го ограничуваат учеството на одредени лица во договори за доживотна издршка. Конкретно, во член 1125-1 од Civil Code се утврдува дека е забрането за лица кои вршат функции или работат во установи кои се грижат за стари лица или кои нудат психијатриска нега, да се појави како купувач на имот или да стекне други права кои му припаѓаат на лицето примено во таа институција, ако тоа не е одобрено од судот. Ова вклучува и ситуација кога тоа лице ќе го земе под закуп имотот што го имало лицето пред неговото примање во институцијата. Ова ограничување се однесува и на нивните блиски лица (сопруг, родители, деца), кои, како посредници, не можат да купуваат имот или да стекнуваат други права на имот на лице кое е примено во таква институција, или да го изнајмуваат имотот што тоа лице го имало пред приемот во институцијата. Оваа забрана има за цел да спречи можни злоупотреби и да ги заштити правата на корисниците на институционална нега.

Во контекст на овој правен систем, ако договорот за храна се склучува со правно лице, ова лице би морало да се смета како законски дозволен учесник во договорот и да ги исполни сите релевантни правни услови. Исто така, правото за склучување на вакви договори со правни лица може да биде дополнително регулирано со судска одлука, како што предвидува законот.

Дополнително, францускиот граѓански законик предвидува забрана за здравствени работници, како што се доктори, хирурзи, фармацевти и други медицински професионалци, да имаат корист од правни дела *inter vivos* (за време на животот) или тестаментални располагања од лице што било под нивна грижа за време на болеста од која тоа лице умрело. Овие правила важат и на свештениците. Исклучоци од ова правило се прават само за специфични надоместоци во однос на услугите што се пружени, како и универзални располагања помеѓу лица кои се во сродство до четврти степен, под услов починатиот да нема наследник во директната линија; освен ако лицето во чија корист е направено располагањето не е еден од тие наследници (Civil Code, Art.909).

Унгарското право

Во унгарското право, договорот за доживотна издршка е регулиран со одредбите на Унгарскиот граѓански законик, и се среќава под називот *A tartási szerződés*¹⁵. Со овој договор, давателот на издршката се обврзува да обезбеди грижа за примателот на издршката во согласност со неговите потреби, а примателот на издршката е обврзан да обезбеди надомест за примената издршка. Унгарското законодавство ги предвидува основните обврски во врска со издршката, вклучувајќи сместување, храна и облека, како и нега, медицински третман и грижа во случај на болест, како и обезбедување на достоин погреб во случај на смрт (Civil Code of the Republic of Hungary, Art.492). Ова укажува на тоа дека задоволувањето на основните животни потреби е исто така обврска која произлегува од договорот.

Во контекст на прашањето дали правно лице може да биде давател на издршка во договорот за доживотна издршка, важно е да се разгледа како е регулирано ова прашање во унгарскиот граѓански законик. Во унгарскиот законик од 1959 година,¹⁶ постоеше одредба која наведува, на општ начин, дека и правните лица имаат право да склучат ваков договор, без специфични ограничувања или услови. Меѓутоа, во новиот граѓански законик, донесен во 2013 година, оваа одредба е отстранета. Во овој законик не се содржани експлицитни правила кои наведуваат кои субјекти можат да бидат страна во договорот за доживотна издршка. Одредбата е изоставена поради тоа што законикот дозволува секое лице, било физичко или правно, да склучи ваков договор.

Законикот ги категоризира правните лица кои можат да бидат страни во договорите.¹⁷ Сепак, во отсуството на надлежен орган чија согласност би претставувала потврда дека правното лице е способно да ја обезбеди потребната издршка е секако голем пропуст, имајќи предвид дека

¹⁵ Договорот за доживотна издршка во Унгарија е уреден со член 491- 496 од Унгарскиот граѓански законик, усвоен од Национално собрание на 11 февруари 2013 година, стапува на сила 15 март 2014 година. Види повеќе на: [Act V of 2013 on the Civil Code](#).

¹⁶ Види повеќе на: Act No. IV of 1959 on the Civil Code of the Republic of Hungary

¹⁷ Види книга три од унгарскиот граѓански законик, кој се однесува на правните лица: (компаниии, фондации, задруги, групации, организации)

законот предвидува листа на правни лица кои, со оглед на активностите со кои се занимаваат, не се сите во можност да ги задоволат потребите на примателот на издршката.

ДИСКУСИЈА

Компаративната анализа на правната рамка на договорот за доживотна издршка во избраните европски правни системи покажува значајни варијации во степенот на нормативна разработеност, пристапот кон формалните услови и особено во третманот на правните лица како потенцијални даватели на издршка. Во повеќето европски земји кои имаат кодифицирано граѓанско право, договорот за доживотна издршка (или договори со слична природа) се регулирани во рамки на граѓанските законици, обично во деловите што се однесуваат на облигационите односи или посебните договори. Иако овој договор води потекло од правните институти на феудалното право, тој не добива посебно место во клучните граѓански законици од 19 век, како што се Германскиот (BGB), Австрискиот (ABGB) и Францускиот граѓански законик (Code civil). Ова го потврдува и Ненад Грујиќ, кој забележува дека договорот за доживотна издршка „не се среќава во класичните граѓански законици од XIX век, како што се францускиот, австрискиот и германскиот“, иако во практика се применувал – особено помеѓу селаните во Франција. (Грујиќ, 2010). Исто така, договорот не е експлицитно уреден ниту во Италија, Холандија, Португалија, Бугарија, Белгија и Полска. Во најголем дел од правните системи кои го регулираат договорот за доживотна издршка, не се содржани експлицитни одредби што го уредуваат учеството на правни лица како даватели на издршка, ниту нивните права и обврски. Дополнително, може да се забележи дека земјите од поранешна Југославија покажуваат поголема традиција и експлицитност во регулирањето на договорот за доживотна издршка – што се должи на заедничкото правно потекло и примената на поранешниот сојузен закон. Оваа конзистентност се губи во правните системи на западноевропските држави, каде правниот институт е помалку застапен или третиран како варијанта на други облигациони договори, најчесто во форма на договор за доживотна рента или ануитет.

Во овој контекст, особено се наметнува прашањето за можноста правните лица да се јават како даватели на издршка — прашање што сè уште не е целосно правно разрешено, ниту хармонизирано во рамки на анализираните правни системи. Иако најголемиот дел од правните поредоци што го уредуваат договорот за доживотна издршка не ја исклучуваат изречно оваа можност, тие не содржат експлицитни одредби што го уредуваат учеството на правните лица, ниту воспоставуваат јасни критериуми, ограничувања или дефинирани права и обврски за овие субјекти. Ваквиот нормативен вакуум остава простор за правна несигурност и потенцијални злоупотреби, особено во ситуации кога договорот се користи како инструмент за пренос на имот без соодветна контрола и надзор. Некои правни системи, меѓу кои Србија и Швајцарија, пристапуваат кон регулирање на ова прашање на непосреден начин. Така, во Србија законодавецот посредно интервенира преку одредбата за ништовност на договорот доколку истиот е склучен без претходна согласност од надлежен орган – доколку давател на издршка е правно лице или лице вработено во правното лице. Оваа одредба претставува обид за заштита на примателите на издршка, но истовремено остава простор и за можни злоупотреби. Според Палачковиќ, горенаведената законска формулација води кон широко толкување на концептот на правно лице како давател на издршка (Палачковиќ, 1997). Може да се заклучи дека, освен правните лица кои бараат согласност од органот за старателство (како што се болници и разни агенции), сите други категории правни лица може да дејствуваат како даватели на издршка без никакви предуслови во форма на добивање согласност од надлежниот орган. Интересен е пристапот и на Швајцарија, која ова прашање го регулира на непосреден и систематизиран начин, преку пропишување на формата на договорот. Ова се потврдува со одредбите кои дозволуваат лиценцирани домови за стари лица да склучуваат вакви договори со примателите на издршка. Притоа, тие имаат можност да ги уредат своите внатрешни правила кои ја дефинираат содржината на договорот, а кои мора да бидат одобрени од надлежни органи. Овие правила стануваат составен дел од договорот и обезбедуваат правна сигурност, транспарентност и стандардизирана грижа за примателите на издршката. На овој начин, швајцарскиот систем

создава нормативен механизам кој овозможува вклучување на правни лица, но под јасно утврдени услови и со вграден систем на контрола и одговорност.

За разлика од овие земји, Унгарија и Хрватска не содржат експлицитни одредби што го уредуваат прашањето кои категории правни лица можат да се јават како даватели на издршка во рамки на договорот за доживотна издршка. Сепак, Хрватска е една од земјите што во последните години вовеле значајни законски измени со цел унапредување на системот за заштита на старите лица. Новите прописи се насочени кон обезбедување дополнителна правна сигурност, надзор и транспарентност, особено во контекст на постапките поврзани со склучување на вакви договори.

Исто така, Франција, иако не го регулира договорот за доживотна издршка како посебен договор во Граѓанскиот законик, преку општите правила на облигационото право овозможува правни лица да учествуваат како даватели на издршка. Сепак, посебно внимание заслужуваат законските ограничувања кои се однесуваат на учеството на одредени категории субјекти – како што се здравствени работници или лица кои се професионално поврзани со примателот – во договори за доживотна издршка. Овие ограничувања се насочени кон спречување на можни злоупотреби на ранливата положба на примателот и обезбедување фер и транспарентни договорни односи.

ЗАКЛУЧОК

Во услови на значајни демографски и социјални промени, договорот за доживотна издршка станува сè поважен инструмент за обезбедување грижа и поддршка на старите лица, особено кога семејната поддршка изостанува. Зголеменото учество на правни лица во вакви договори, како одраз на современите потреби и институционални решенија за згрижување, бара итно и прецизно правно уредување. Анализата покажа дека во голем број европски земји постои нормативен вакуум во однос на тоа кои правни лица можат да се јават како даватели на издршка, под кои услови и со каква одговорност. Земјите од поранешна Југославија, како Србија, покажуваат поголема нормативна експлицитност, но и таму се забележува недоволна прецизност во дефинирањето на обемот на дозволеност за правните лица. Од друга страна, швајцарскиот модел претставува добар пример за интегриран систем со јасни правила, контрола и транспарентност.

Оттука, Законодавецот треба да го разгледа и прилагоди регулирањето на договорите за доживотна издршка на новите реалности на општеството. За да се избегнат злоупотреби и да се осигурат правата и интересите на старите лица, неопходно е да се утврдат јасни и конкретни одредби кои ќе ја дефинираат улогата на правните лица во овие договори. Примерот на појаснување може да биде вклучувањето на одредба во законот која ќе специфицира дека во случај да правно лице настапува како договорна страна, обезбедувањето на издршка не смее да биде во спротивност со дејноста која ја врши правното лице. Исто така, законодавецот, заради правна сигурност, треба преку систем на набројување да прецизира за кои правни лица се однесува одредбата. Овие одредби треба да обезбедат правна сигурност, да ја спречат злоупотребата и да гарантираат дека правните лица кои склучуваат договори за издршка се квалификувани и поседуваат капацитети за обезбедување соодветна грижа.

Библиографија

Учебници и книги:

1. Антић, О., & Балиновац, З. (1996). *Коментар Закона о наслеђивању*. Београд.
2. Babić, I. (2012). *Nasledno pravo*, Fakultet za evropske pravno-političke studije Univerziteti- teta Singidunum, Novi Sad
3. Florence, G., & Pierre, B. (2017). *Faillite et intuitus personae: un régime á redéfinir?* p.13
4. Галев, Г., & Дабовиќ Анастасовска, Ј. (2021). *Облигационо право*. Скопје.
5. Грујић, Н. (2010). *Давалац издржавања код уговора о доживотном издржавању*. Правни записи, Правни факултет Универзитета Унион, *Godina I, br.2, str.495-515*

6. Мицковиќ, Д., & Ристов, А. (2020). *Наследно право*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.
7. Палачковиќ, Д.(1997).Правно лице као субјект уговора о доживотном издржавању. Зборник Радова. Уговор о доживотном издржавању. Ниш
8. Панева, А. (2024). *Обезбедување на правата на старите лица: истражување на договорите за доживотна издршка во земјите членки на еу*. Штип: Eleventh International Scientific Conference SOCIAL CHANGES IN THE GLOBAL WORLD.
9. Перовиќ, С. (1981). *Облигационо право*. Београд.
10. Почуча, М.(2011). Уговор о доживотном издржавању, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе.
11. Stanković, M. (2010). *Ugovor o doživotnom izdržavanju u srpskom pozitivnom pravu-Zaštita primaoca izdržavanja-*. Pravni Život br.10/2010.
12. Subotić-Konstadinović, N. (1968). Ugovor o doživotnom izdržavanju.
13. Ubavić, M. (2004). Ugovori o doživotnom izdržavanju, Beograd:Građevinska knjiga
14. Чавдар, К. & Чавдар, К. (2012). *Коментар на Законот за облигационите односи*. Скопје: Академик.
15. Zervogianni, E. (2011). *Non-institutional care for seniors from a civil law perspective. A comparative study of housing with services and adult placement in France and Germany* . Cambridge: The future of family property in Europe, Cambridge, United Kingdom.

Правни прописи:

16. Законот за облигационите односи („Службен весник на РСМ“, бр. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09, 23/1, 123/13, 215/21,154/23),
17. Закон о обвезним односима на HR, (35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23) на snazi od 30.12.2023.
18. Закон о наследиванју на R.Srbija. (Sl.glasnik RS, br.46/95, 101/2003-odluka USRS 6/20)
19. Закон о облигациима на R. Crna Gora (“Sl. list CG”, br. 47/2008, 4/2011 - dr. zakon i 22/2017),<https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-obligacionim-odnosima.html>
20. Obligacijski zakonik - Slovenia (Uradni list RS, št. 97/07, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631) <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1263>
21. Закон о облигациима на R. Crna Gora (“Sl. list CG”, br. 47/2008, 4/2011 - dr. zakon i 22/2017),<https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-obligacionim-odnosima.html>
22. Federal act of the Amandment of the Swiss Civil Code (Part Five: The Code of Obligations), of 30 March 1911 (Status as of 1 January 2025)
23. Code Civil de la République française: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006089696/#LEGISCTA000006089696
24. Унгарскиот граѓански законик, усвоен од Национално собрание на 11 февруари 2013 година, стапува на сила 15 март 2014 година. Act V of 2013 on the Civil Code.
25. Романски граѓански законик (Службен весник бр.511/09, 427/11, 489/11).
26. Австриски граѓански законик, JGS Nr.946/1811, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

Интернет страни:

27. HelpAge International. *Global AgeWatch Index 2015: Insight report*, London, 2015. Available at: <https://www.helpage.org/silo/files/global-agewatch-index-2015-insight-report.pdf>, Retrieved: 20.06.2025.
28. SeLogger. (30, March, 2024). *Bail à nourriture* une pratique de solidarité intergénérationnelle proche du viager. Available at: <https://edito.seloger.com/conseils-d-experts/vendre/bail-nourriture-grand-retour-d-une-pratique-de-solidarite>, Retrieved: 20.06.2025.

- CAFPI. (7, March, 2025). *Guide investisseur immobilier: Bail à nourriture: définition, avantages, succession et fiscalité*. Available at: <https://www.cafpi.fr/credit-immobilier/guide-investisseur-immobilier/bail-a-nourriture>. Retrieved: 20.06.2025
30. Droit-Finances. (14 September, 2023). *Bail à nourriture : définition, avantages et succession*. Available at: <https://droit-finances.commentcamarche.com/immobilier/guide-immobilier/123-le-bail-a-nourriture-definition-et-avantages/>. Retrieved: 20.06.2025

Судски одлуки:

31. Одлука на Окружниот суд во Зрењанин Гж.1435/00 од 28.11.2000
32. Одлука на Врховниот суд на Србија Рев.1851/2003 и Гж.137/2003 од 09.10.2003 година
33. COUR DE CASSATION, Chambre sociale, du 9 février 1961, Publié au bulletin
34. Cour de Cassation, Chambre civile 1, du 26 avril 1988, 86-12.481, Publié au bulletin